

แนะนำครูภาษาไทย

เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี (ครูเทพ)

เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี นามเดิม สนั่น เทพหัสดิน ณ อยุธยา เกิดเมื่อวันที่ ๑ มกราคม ๒๔๑๕ ที่บ้านหลังศาลเจ้าหัวเม็ก ตำบลสะพานหิน กรุงเทพมหานคร เป็นบุตรของ เจ้าพระยาไชยสุรินทร์ (เจียม) และคุณหญิงไชยสุรินทร์ สมรสกับท่านผู้หญิงถวิล บุตรีพระยา ศรีภุรีปรีชา (กลม สาลักษณ์) และคุณหญิงพืง เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๒ เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี ถึงแก่อสัญกรรมเมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๖

การศึกษา

เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรีได้เข้าเรียนหนังสือภาษาไทยที่โรงเรียนวัดบพิตรพิมุข เมื่อ อายุได้ ๑๒ ปี สอบไล่ได้ประโยค ๑ อายุ ๑๓ ปี ย้ายไปเรียนที่โรงเรียนพระตำหนักสวนกุหลาบ

สอบได้ประโยค ๒ และต่อมาสอบไล่ได้ชั้นมัธยมปีที่ ๔ ภาษาอังกฤษตามหลักสูตรหลวง และสอบได้ประกาศนียบัตรครูจากโรงเรียนฝึกหัดอาจารย์ เป็นที่ ๑ ในชุดแรก

พ.ศ. ๒๔๓๕ เป็นนักเรียนฝึกสอนในกรมศึกษาธิการ ขณะนั้นมีอายุได้ ๑๖ ปี

พ.ศ. ๒๔๓๗ เป็นครูผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่โรงเรียนฝึกหัดอาจารย์

พ.ศ. ๒๔๓๘ กระทรวงธรรมการส่งไปศึกษาวิชาครูเพิ่มเติม ณ ประเทศอังกฤษ ด้วยทุนของรัฐบาล ขณะที่กำลังศึกษา ณ ประเทศอังกฤษนั้น กระทรวงธรรมการได้เรียกตัวกลับมาช่วยปรับปรุงการศึกษาของชาติ ระหว่างเดินทางกลับ เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรีได้ดูงานการศึกษาของประเทศอินเดีย เป็นเวลา ๓ เดือน แล้วมารับราชการสอนวิชาครูที่โรงเรียนฝึกหัดอาจารย์ ได้เลื่อนตำแหน่งตามลำดับดังนี้ คือ

พ.ศ. ๒๔๕๔ รุ่งตำแหน่งปลัดทูลฉลองกระทรวงธรรมการ

พ.ศ. ๒๔๕๕ เป็นปลัดทูลฉลองกระทรวงธรรมการ

พ.ศ. ๒๔๕๗ รุ่งตำแหน่งผู้บัญชาการโรงเรียนข้าราชการพลเรือนอีกตำแหน่งหนึ่ง

พ.ศ. ๒๔๕๘ เป็นเสนาบดีกระทรวงธรรมการ

ขณะรับราชการ ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์ตามลำดับดังนี้

พ.ศ. ๒๔๔๒ เป็นหลวงไพศาลศิลปศาสตร์

พ.ศ. ๒๔๔๖ เป็นพระไพศาลศิลปศาสตร์

พ.ศ. ๒๔๕๒ เป็นพระยาไพศาลศิลปศาสตร์

พ.ศ. ๒๔๕๖ เป็นพระยาธรรมศักดิ์มนตรี

พ.ศ. ๒๔๕๘ เป็นจางวางโทและจางวางเอก ในปีเดียวกัน

พ.ศ. ๒๔๖๐ เป็นเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี

เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี เป็นผู้มั่งคั่งทางการศึกษาของไทยเป็นอย่างมาก เป็นผู้จัดตั้งสามัคยาจารย์สมาคม เป็นผู้ดำริให้โรงเรียนฝึกหัดครูจัดการเล่นฟุตบอล จัดตั้งโรงเรียนวิชาหัตถกรรม ซึ่งต่อมาคือโรงเรียนเพาะช่าง (ปัจจุบันคือวิทยาลัยเทคโนโลยีและอาชีวศึกษาวิทยาเขตเพาะช่าง) เป็นผู้ริเริ่มแบ่งแผนการศึกษา เป็นผู้ริเริ่มวางหลักสูตรวิชาสามัญแบบใหม่ ริเริ่มให้มีรายงานการศึกษาประจำปี ริเริ่มจัดตั้งโรงเรียนข้าราชการพลเรือน เป็นต้น

นอกจากนี้ยังได้รับใช้ประเทศชาติในหน้าที่อื่น ๆ อีก เช่น

- เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และดำรงตำแหน่งประธานสภาผู้แทนราษฎรคนแรก
ของประเทศไทย พ.ศ. ๒๔๗๕
- เป็นกรรมการราชนาวิแห่งสยาม
- เป็นกรรมการจัดระเบียบของกมนตรี
- เป็นกรรมการสภาภาษาไทย
- เป็นกรรมการกติกาศึกษาของสมาคมคณะราษฎร
- เป็นกรรมการพิจารณาางหลักการตั้งชื่อ

ผลงานนิพนธ์

เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรีเป็นบุคคลสำคัญทางการศึกษาคนหนึ่งของประเทศไทย เป็น
นักหนังสือพิมพ์ นักประพันธ์ผู้มีชื่อเสียงซึ่งมีผลงานทั้งร้อยแก้วและร้อยกรองเป็นจำนวนมาก
ส่วนใหญ่เป็นตำรา แบบเรียน บทละคร และยังมีเรื่องที่ว่าด้วยการศึกษา การสมาคม จรรยา
เศรษฐกิจ การเมือง แสดงความคิดเห็นทางปรัชญาในหนังสือวิทยากรยและหนังสืออื่น ๆ อีก
โคลงกลอนก็มีเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะ เพลง “กราวกีฬา” ที่เรารู้จักเป็นอย่างดี

ตำราและแบบเรียน

๑. ตรรกวิทยา
๒. เลขคณิต
๓. พีชคณิต
๔. แบบสอนอ่านธรรมจริยา
๕. เรื่องสุขาภิบาลสำหรับครอบครัว
๖. แบบสอนอ่านภูมิศาสตร์ เล่ม ๑
๗. แบบสอนอ่านใหม่ เล่ม ๑-๗
๘. นิติหลักสูตรประโยค ๑
๙. ถ้ายกผลิตเป็นภาษาไทย

บทละคร

๑. บ๊วยใหม่
๒. แม่ศรีครัว
๓. หมั่นไฉ่
๔. ตาเงาะ

ร้อยกรอง

โคลงกลอนของครูเทพ เล่ม ๑-๓

นามปากกา

๑. เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี
๒. เขียวหวาน
๓. ครูเทพ

ครูเทพ เป็นคนสำคัญผู้หนึ่งในวงการการศึกษาของไทย ท่านเป็นประธานกรรมการวางโครงการศึกษาให้กระทรวงธรรมการ ท่านได้วางแผนการศึกษาชาติ โดยยึดหลักว่าให้ทวยราษฎร์ได้รับการศึกษาเสมอหน้ากัน พอเหมาะแก่อัธยาศัย รัฐบาลเป็นผู้อำนวยความสะดวกและจัดการ ท่านเป็นผู้ริเริ่มวางหลักสูตรการศึกษาแบบใหม่ และเน้นวิธีการสอนต่างไปจากเดิม คือ ในชั้นต้น ๆ ครูผู้สอนเป็นผู้ “ให้” เด็กเป็นส่วนใหญ่ ชั้นต่อมา ครูจะ “ให้” น้อยลง และให้เด็กรู้จักคิดค้นเอาเองบ้าง ชั้นสุดท้าย ครูเป็นเพียงผู้แนะแนวทาง ผู้ศึกษาต้องค้นคว้าเองทั้งหมด นับว่าเป็นแนวคิดที่ทันสมัยมากทีเดียว

ในการแต่งตำราแบบสอนอ่านใหม่ เล่ม ๑-๓ ท่านก็ใช้วิธีใหม่ ๆ คือเริ่มสอนให้เด็กอ่าน คัด เขียน โดยเริ่มตั้งแต่ตัว บ ป ก่อนเพราะเป็นเส้นตรง เด็กเขียนง่ายกว่าตัวอื่น ๆ จากนั้นจึงให้ใส่สระเข้าไป ให้เกิดความหมาย เป็นการสอนอ่าน เช่น ป-า ปา (แล้วมีรูปคนกำลังปลูกดอกประกอบ) เป็นต้น การผลิตแบบสอนอ่านใหม่นี้ สามารถสอนให้เด็กอ่าน เขียน ได้ในเวลาอันรวดเร็ว

ครูเทพเป็นผู้ที่อยู่ในวงการหนังสือมาตลอด ได้ออกหนังสือรายคาบ ชื่อ วิทยากรย์ และร่วมกับเพื่อน ๆ ออกหนังสือ ลัทธิวิทยา ด้าย นอกจากความเป็นครูแล้ว ท่านยังเป็นนัก

ประพันธ์ โดยเริ่มเขียนโคลงกลอน เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๖ บทประพันธ์ของท่านแสดงให้เห็นว่าท่าน เป็นอรรดกวีและเป็นกวีเพื่อชีวิต ท่านได้นำเอารูปแบบเพลงพื้นบ้านคือ เพลงฉ่อยฉาย และเพลง กล่อมเด็ก (เรื่องนกกะทิง) มาใช้บรรยายเนื้อหาเกี่ยวกับชีวิต สอดแทรกความคิดทางการเมือง ให้ชาวบ้านได้รับรู้ ท่านได้พูดถึงชาวนาว่าเป็นกระดูกสันหลังของชาติ และยกย่องชาวนาว่า

“ข้าแต่ผู้เจ้าชาวนา ข้าขอบูชา
ว่าสุเลศมนุษย์สุคแสง”

ครูเทพมีความสนใจในเรื่องของเยาวชน การศึกษา การเมือง ศาสนา สังคม ฯลฯ และมักใช้ฉันทลักษณ์ทั้ง ฉันท์ ร่าย โคลง กลอน ในงานเขียนของท่าน

ครูเทพเป็นผู้บุกเบิกการศึกษาแบบใหม่ของไทย ความเป็น “ครู” ทำให้ครูเทพสอน ผู้อื่นอยู่เสมอ และ เน้นให้เห็นว่าการศึกษาคือสิ่งเดียวเท่านั้นที่จะทำให้คนเราฉลาดและก้าวทัน ความเปลี่ยนแปลงของโลกได้ ชื่อและผลงานของครูเทพยังเป็นที่รู้จักของคนรุ่นหลังๆ ทั่วประเทศ ทุกวันนี้

เรียบเรียงจาก

- ประวัติและผลงานผู้ทรงคุณวุฒิทางภาษาไทย, กองวรรณคดีและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร พ.ศ. ๒๕๒๖.
- ชุดชีวิตและงาน ครูเทพ, ชลธิรา กัดด้อย บรรณาธิการ พ.ศ. ๒๕๓๓.
- วิทยานพนธ์ระดับมหาบัณฑิต แผนกวิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรื่อง ลักษณะคำประพันธ์ร้อยกรองของไทย ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๗๕-๒๕๐๑ ของ อวยพร มลิ้นทางกูร พ.ศ. ๒๕๓๕.